

Renatto Guttuso, Η σφαγή

Χρήστος Βαλλιάνος

Η αιφνίδια και εντυπωσιακή ανάδειξη της Χρυσής Αυγής σε υπολογίσιμη κοινοβουλευτική αλλά και κοινωνική (δυστυχώς) δύναμη τον Απρίλιο του 2012, παράλληλα με την κατάρρευση των παραδοσιακών αστικών πολιτικών δυνάμεων της μεταπολίτευσης, ήταν το γεγονός ορόσημο που μας υποχρέωσε να ασχοληθούμε για πρώτη φορά σοβαρά με το φαινόμενο της εμφάνισης ενός αυθεντικά νεοναζιστικού κόμματος που συγκεντρώνει την αποδοχή και την υποστήριξη ενός σημαντικού μέρους του κοινωνικού σώματος γενικά, αλλά και των πιο εξαθλιωμένων από την κρίση κοινωνικών ομάδων, των ανέργων και της νεολαίας ειδικότερα.

Η συζήτηση εκείνης της εποχής ανέδειξε το γεγονός ότι η αιφνίδια αυτή εμφάνιση των νεοναζιστών της ΧΑ δεν ήταν κεραυνός εν αιθρία, αλλά αντιθέτως πατούσε γερά σε δυο θεμέλια που οι ρίζες τους πηγαίνουν πολλά χρόνια πίσω:

Το πρώτο θεμέλιο αφορά τις εθνοκεντρικές και γενικότερα συντηρητικές αντιλήψεις του «ανάδελφου έθνους» και της καχυποψίας απέναντι στους εν γένει «ξένους», ενδημικές σε μεγάλο βαθμό στην ελληνική κοινωνία[1], αλλά και που καλλιέργησαν τα κόμματα της μεταπολίτευσης, με πρώτο βεβαίως το ΠΑΣΟΚ. Θυμίζω μόνο ότι ίσως το πιο ευρέως διαδεδομένο σύνθημα της μεταπολίτευσης ήταν το «Η Ελλάδα στους Έλληνες», ένα σύνθημα που αν μη τι άλλο, εστιάζει στο αίτημα της Εθνικής ανεξαρτησίας, παρακάμπτοντας τις όποιες κοινωνικές και ταξικές αντιθέσεις, αντιγραφή του νασερικού «Η Αίγυπτος στους Αιγύπτιους», που έστω και με διαφορετικά συμφραζόμενα έφτασε σήμερα στο σημείο να κοσμεί τα όπου γης γραφεία της ΧΑ[2].

Το δεύτερο θεμέλιο ήταν η πολιτική και ιδεολογική επικράτηση του νεοφιλελευθερισμού ήδη από τη δεκαετία του 1990, επικράτηση που επιτεύχθηκε σταδιακά και αθόρυβα, χωρίς μεγάλες συγκρούσεις στην πολιτική σκηνή, και η οποία άλλαξε ριζικά τον τρόπο με τον οποίο κοινωνικοποιούνταν τα άτομα στους κόλπους της ελληνικής κοινωνίας. Ενώ δηλ. σ' όλη την περίοδο που προηγήθηκε, η κοινωνικοποίηση των ατόμων πραγματοποιούνταν σε μεγάλο βαθμό με αναφορά στις αξίες του πολίτη και του κράτους Πρόνοιας που εγγυάται μια ικανοποιητική κοινωνική συνοχή, στην εποχή της κυριαρχίας του νεοφιλελευθερισμού, αυτό ανατρέπεται και πλέον τα άτομα κοινωνικοποιούνται μέσω της Αγοράς[3].

Τα άτομα εντάσσονται στην κοινωνία με την ιδιότητα του κατόχου ενός προσωπικού κεφαλαίου (είτε αυτό είναι η ατομική τους περιουσία, είτε είναι τα προσωπικά τους εφόδια και δεξιότητες) και ρίχνονται στην αρένα των αγορών ως «επενδυτές» ή ως «παίκτες», προκειμένου να αξιοποιήσουν αυτό το προσωπικό τους κεφάλαιο. Ωστόσο, όπως διαπιστώνουμε πολύ καλά, ειδικά τα τελευταία χρόνια των μνημονίων, αυτού του τύπου η ένταξη στην αγορά, μέσω της κυριαρχίας του απόλυτου ατομικισμού, και μάλιστα στην απελευθερωμένη από τα δεσμά των κρατικών ρυθμίσεων και των ηθικών αναστολών, έχει κάποιους

νικητές, και πολλούς ηττημένους. Αυτή η τραυματική εμπειρία κοινωνικοποίησης στρέφει τους ηττημένους της αγοράς κάποιες φορές στις ιδεολογίες της αλληλεγγύης και της συλλογικότητας, όμως πιο συχνά (επειδή ακριβώς ο νεοφιλελευθερισμός κυριάρχησε και οι ιδεολογίες αυτές εμφανίζονται «απαξιωμένες») τους στρέφει προς τις πιο «οικείες» ιδέες του έθνους και της οπαδικής οικογένειας, που προσφέρουν ταυτότητα, της θρησκείας, που προσφέρει παρηγοριά, της αστυνομίας και του στρατού που προσφέρουν ασφάλεια, και της πατροπαράδοτης οικογένειας, που προσφέρει όλα αυτά μαζί.

Πολύ πριν από την οικονομική και κοινωνική κρίση και τα μνημόνια, και παράλληλα με την κυριαρχία της Αγοράς, είχαμε την επανάκαμψη των πιο συντηρητικών συλλογικών ιδεολογιών που συνοψίζονται στο τρίπτυχο **Πατρίς Θρησκεία οικογένεια**, και την αντίστοιχη υποχώρηση της ιδιότητας του πολίτη υπέρ της ιδιότητας του ενταγμένου σε μια-ή-περισσότερες- «οικογένειες» καταναλωτή. Όπως θυμόμαστε, η ΝΔ του Καραμανλή εκπροσώπησε προνομιακά αυτό τον κόσμο των «ηττημένων της αγοράς», αποκτώντας μια λαϊκή-συντηρητική βάση, την οποία σε κάποιο βαθμό διατηρεί ακόμα και σήμερα. Ο αυθεντικός ωστόσο εκφραστής αυτού του κόσμου ήταν ο Λάος του Καρατζαφέρη, που επιχείρησε να προσεταιριστεί τις κοινωνικές αντιστάσεις στις νεοφιλελεύθερες πολιτικές αναδιάρθρωσης και εκκαθάρισης, προβάλλοντας ταυτόχρονα τις συντηρητικές αξίες μιας παλαιομοδίτικης λαϊκής δεξιάς.

Στα χρόνια της κρίσης, η ιδεολογική συντηρητικοποίηση που μόλις σκιαγραφήσαμε επενδύθηκε σε ακραίες πολιτικές στάσεις, αντίστοιχες ίσως με την οξύτητα της ίδιας της κρίσης. Τα ιδεολογήματα της «ιερής αγανάκτησης» για την «προδοσία» και το «ξεπούλημα της χώρας στους ξένους τοκογλύφους» με τα οποία πολύς κόσμος (ιδίως αυτός των «ηττημένων» ή των «περιττών ανθρώπων» του νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού) επένδυσε την απροσδόκητη και μέχρις εξαθλίωσης υποβάθμιση των συνθηκών διαβίωσής του καθόρισε σε μεγάλο βαθμό τη διαμόρφωση ενός κοινωνικού ρεύματος που βρήκε την ιδανική έκφρασή του στο φασιστικό μόρφωμα της Χρυσής Αυγής.

Ακόμα, έχει εξηγηθεί επαρκώς, ότι παρά τις εμφανείς εξωτερικές διαφορές μεταξύ φασισμού και νεοφιλελευθερισμού, ο πρώτος ουδέποτε αμφισβήτησε το σύστημα αξιών του δεύτερου (ούτε άλλωστε θα μπορούσε να κάνει κάτι τέτοιο), ούτε απείλησε την πολιτική του κυριαρχία, όχι μόνο γιατί ήταν και παραμένει μειοψηφικό κοινωνικό φαινόμενο, αλλά κυρίως γιατί τα δύο αυτά ρεύματα μοιράζονται ένα κοινό πυρήνα, που δεν είναι άλλος από αυτό που έχει χαρακτηριστεί ως «κοινωνικός δαρβινισμός»^[4].

Ο μεν νεοφιλελευθερισμός είναι ο κοινωνικός δαρβινισμός δια της αγοράς, η επικράτηση δηλ. των ικανοτέρων, αυτών που έχουν τα καλύτερα εφόδια, και κάθε είδους μέσα, στον πόλεμο ή στο παιγνίδι της καπιταλιστικής αγοράς, για τον οποίο μιλήσαμε προηγουμένως, ενώ ο φασισμός είναι ο κοινωνικός δαρβινισμός των «κοινωνικά καθυστερημένων» λαϊκών στρωμάτων που ασκείται δια της βίας επί των ασθενέστερων προκειμένου να σωθούν οι υπόλοιποι.

Ο μεν νεοφιλελευθερισμός θεοποιεί την αγορά στους κανόνες της οποίας υποτίθεται ότι οφείλουν άπαντες να υποταχθούν, ο δε φασισμός και ο ναζισμός θεοποιούν την ατομική «αξία», τα ατομικά (και πρωτίστως φυσικά) προτερήματα, που εξειδικεύονται στο Αίμα, τη φυλή και την υποτιθέμενη βιολογική ανωτερότητα των Ελλήνων. Για τα θύματα του κοινωνικού πολέμου ο νεοφιλελευθερισμός προβλέπει ένα ελάχιστο «δίχτυ κοινωνικής προστασίας» στα όρια της ανθρώπινης επιβίωσης, ενώ για τα θύματα του ολοκληρωτικού πολέμου κατά των αλλοεθνών και των «εκφυλισμένων» ομοεθνών, ο ναζισμός δεν προβλέπει παρά μόνο την κοινωνική εξορία και τη φυσική εξόντωση.

Είναι σημαντικό να υπογραμμιστεί αυτή η εκλεκτική συγγένεια μεταξύ ναζισμού και νεοφιλελευθερισμού, επαναλαμβάνω, παρά τις σοβαρές εξωτερικές διαφορές τους, όχι μόνο γιατί ιστορικά, ο νεοφιλελευθερισμός υιοθετήθηκε από τις πιο σκληρές χούντες της Λατινικής Αμερικής, αλλά και γιατί αυτή η παρατήρηση μας επιτρέπει να ερμηνεύσουμε κάποια «παράδοξα» της σύγχρονης μνημονιακής, ελληνικής πολιτικής πραγματικότητας. Θα αναφέρω δυο απ' αυτά.

Το πρώτο είναι ότι η αυτόνομη εμφάνιση της ελληνικής ακροδεξιάς υπό τη μορφή αρχικά του Λάος, και στη συνέχεια της ΧΑ, καθόλου δεν αποψίλωσε, όπως ήλπιζαν μερικοί, ακόμα και μέσα στην αριστερά, το παραδοσιακό κόμμα της δεξιάς, τη ΝΔ, από τα «ακραία και φασίζοντα στοιχεία». Στην πραγματικότητα συνέβη το εντελώς αντίθετο: Η άνοδος της ΧΑ συνοδεύτηκε από μια παράλληλη ριζοσπαστικοποίηση προς τα δεξιά κατ' αρχήν του πολιτικού λόγου της ίδιας της ΝΔ (όπως αυτός καταγράφηκε από τον αρχηγό της, τον Αντώνη Σαμαρά)[5], αλλά σε ένα δεύτερο βαθμό, ολόκληρου του φάσματος των πολιτικών δυνάμεων του νεοφιλελεύθερου τόξου.

Έτσι λοιπόν, ενώ από το 2012 η εκλογική επιρροή της ΧΑ «καθλώθηκε» (αν μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε αυτό τον όρο) στα επίπεδα του **7%**, αυτό έγινε με «αντίτιμο» την υιοθέτηση από τα άλλα αστικά (και κάποια όχι αστικά) κόμματα ενός σημαντικού μέρους της ατζέντας της ή της έστω της ρητορικής της, που, με τη συνεπικουρία των μεγάλων ΜΜΕ, οδηγούν νομοτελειακά στη νομιμοποίησή της ως ιδιόρρυθμου ίσως αλλά πάντως κοινωνικά και θεσμικά αποδεκτού κοινοβουλευτικού κόμματος, και στο ίδιο το «ξέπλυμα» του ναζιστικού του χαρακτήρα.

Ας θυμηθούμε μόνο τις διαβόητες δηλώσεις **Σαμαρά** το διάστημα 2012-2014: «*Στην Ελλάδα έχουμε τόσους ανέργους όσους και παράνομους μετανάστες*», «*θα ανακαταλάβουμε τις πόλεις μας από τους λαθρομετανάστες*», για τα δημόσια νηπιαγωγεία που κατακλύζονται από παιδιά μεταναστών μέσω της εφαρμογής άδικων κοινωνικών κριτηρίων οικογενειακού εισοδήματος, κλπ. Φυσικά, παραλείπω το οποιοδήποτε ρατσιστικό παραλήρημα του Γεωργιάδη, ή του Μπαλτάκου, που μόνο γραφικοί δεν είναι.

Θα θυμίσω ακόμα εντελώς ενδεικτικά, τις επίσης διαβόητες δηλώσεις του **Ανδρέα Λοβέρδου**, που είχε χαρακτηρίσει τη ΧΑ ως «*ελληνική Χεζμπολάχ που κάνει ακτιβισμό*», σημειώνοντας ότι πρόκειται για το «*πρώτο κίνημα μετά τη μεταπολίτευση που γεννιέται αυθεντικά*».

Δυστυχώς, το πράγμα δεν σταματάει εκεί: Ακόμα κι όταν δεν υιοθετείται η ρητορική μίσους και η αντιμεταναστευτική – φασιστική ατζέντα της ΧΑ, η αντιμετώπισή της γίνεται συχνά με τρόπο που παραγνωρίζει την ασύμβατη με κάθε κοινοβουλευτική πρακτική και μαφιόζικη – εγκληματική πρακτικής της, που ωστόσο αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της ναζιστικής της φυσιολογίας, και καλλιεργεί τις πιο ανόητες και επικίνδυνες αυταπάτες. Θυμίζω εν προκειμένω τις σχετικά πρόσφατες δηλώσεις του πρώην Υπουργού Δικαιοσύνης **Νίκου Παρασκευόπουλου**, που πρότεινε να εργαστούμε «*για την υπαγωγή της ΧΑ στους θεσμούς της Δημοκρατίας*».

Το δεύτερο «παράδοξο» ακούει στο όνομα Νίκος Δένδιας. Ο Νίκος Δένδιας ήταν ο Υπουργός που κίνησε αποφασιστικά τη διαδικασία ποινικής δίωξης της ΧΑ με το ερώτημα της σύστασης εγκληματικής οργάνωσης, και αυτός που ύψωσε περισσότερο από κάθε άλλον μέσα στη ΝΔ (και όχι μόνο) τους τόνους κατά του ναζιστικού χαρακτήρα της ΧΑ. Το επανέλαβε μόλις χθες, με την επέτειο της γερμανικής εισβολής το '41. Ταυτόχρονα όμως είναι αυτός που δεν είχε κανένα πρόβλημα να υιοθετήσει τη ρητορική της και να περιγράψει τα μεταναστευτικά ρεύματα προς την Ελλάδα με τρόπο που θα τον ζήλευαν οι Μιχαολιάκοι και οι Παππάδες. Θυμίζω ότι είχε μιλήσει για τη μεγαλύτερη εισβολή που δέχτηκε ποτέ η χώρα από την εποχή της καθόδου των Δωριέων, που συνιστά βόμβα στα θεμέλια της κοινωνίας και του κράτους, καταλήγοντας στη διαπίστωση ότι «η χώρα χάνεται». Κατά την άποψή μου, ο νεοφιλελεύθερος κ. Δένδιας μπορεί να καταγγέλλει τη ΧΑ, την ίδια ώρα που υιοθετεί τη ρητορική της ακριβώς γιατί τα δύο αυτά ρεύματα παρά τις εξωτερικές τους διαφορές μοιράζονται ένα κοινό ιδεολογικό πυρήνα. Και, γι' αυτό, το γεγονός ότι ήταν αυτός που κίνησε τη δίωξη της ΧΑ καθόλου δεν απαλύνει το στίγμα ότι χρησιμοποίησε ένα τόσο ρατσιστικό και ξενοφοβικό λόγο κατά των μεταναστών – θυμάτων των σύγχρονων πολεμικών καταστροφών.

Θα ήθελα όμως να πάω ένα βήμα παραπέρα: Ο ναζισμός δεν εξαντλείται στα εμπρηστικά συνθήματα, τις τελετές μίσους και τα πογκρόμ κατά των «εκφυλισμένων», των ανθελλήνων, και των «ερυθρών σκουπιδιών» κατά την ορολογία του βουλευτή Χρήστου Παππά. Όπως μας έδειξαν πολύ καλά οι εργασίες

του Έντζο Τραβέρσο[6], ο ναζισμός στηρίχτηκε και αναπαρήγαγε ένα σύστημα σκέψης που επικεντρωνόταν στις ιδέες του ορθολογισμού και της τεχνικής απόδοσης, που παρά τα φαινόμενα, δεν ήταν ούτε ουδέτερες, ούτε αθώες.

Τα λέω αυτά γιατί έχω υπ' όψη μου κάποιες πρόσφατες δηλώσεις του Έλληνα Πρωθυπουργού – στην πραγματικότητα είναι δηλώσεις που επαναλαμβάνονται πολύ συχνά από το 2015 και μετά – σύμφωνα με τις οποίες *«αριστερός σήμερα είναι αυτός που δημιουργεί θέσεις εργασίας και προωθεί την ανάπτυξη»*. Προσωπικά θεωρώ ότι **το να δημιουργείς θέσεις εργασίας χωρίς να σε ενδιαφέρουν οι όροι αμοιβής και οι συνθήκες αυτών των θέσεων εργασίας δεν έχει τίποτα το αριστερό**. Αλλά αυτό είναι μια προσωπική άποψη.

Το βέβαιο πάντως είναι ότι τέτοια συνθήματα εκστρατείας καταπολέμησης της ανεργίας με τη δημιουργία θέσεων εργασίας των πιο άθλιων εργατικών αμοιβών ήταν μέρος του προγράμματος με το οποίο ανήλθε στην εξουσία το **Εθνικοσοσιαλιστικό Κόμμα της Γερμανίας**. Το να υιοθετούμε συνθήματα που ανήκουν στην ιστορική κληρονομιά του ναζισμού και του φασισμού, θεωρώντας ότι στη σημερινή συγκυρία μπορούν να αποκτήσουν ένα άλλο, αντιδιαμετρικό περιεχόμενο, δεν προδίδει μόνο άγνοια. Πιστεύω ότι, αν θέλουμε να πάρουμε στα σοβαρά αυτό που αποκαλούμε «φασιστική απειλή», είναι ό,τι πιο επικίνδυνο.

Το κείμενο αυτό αποτέλεσε τη βάση της παρουσίασης στην εκδήλωση με θέμα «Κρίση, φασιστική απειλή, δίκη της Χρυσής Αυγής», που διοργάνωσε ο Αντιφασιστικός Συντονισμός Αθήνα – Πειραιά, στην Αγία Παρασκευή, στις 7 Απριλίου 2017.

.....
[1] Βλ. πχ. Έφη Αβδελά, Αγγέλικα Ψαρρά, Απόκρυφες πτυχές της μελανής ψήφου, fylosykis.gr

[2] Νίκος Δασκαλάκης, η Ριζοσπαστικοποίηση του Εθνικισμού στην Ελλάδα της Κρίσης, crisisobs.gr

[3] Ηλίας Ιωακείμογλου, Αγορά, Πατρίς, Θρησκεία, Οικογένεια: η ανάδυση του νέου ελληνικού συντηρητισμού, στο Σ. Τριανταφύλλου, Η. Ιωακείμογλου, Για τη Σημαία και το Έθνος, Μελάι, 2007.

[4] Η. Ιωακείμογλου, Εκλεκτικές συγγένειες, ναζί και νεοφιλελεύθεροι, rnbnet.gr

[5] Δ. Παπαδάτος-Αναγνωστόπουλος, Χρυσή Αυγή, κατακερματισμός και ριζοσπαστικοποίηση της δεξιάς, rednotebook.gr

[6] Enzo Traverso, Οι ρίζες της ναζιστικής βίας. Μια ευρωπαϊκή γενεαλογία, εκδόσεις του εικοστού πρώτου, 2014.

Πηγή: yabasta.gr